

KRONIKA SZKOLNA
150 LAT SZKOLNICTWA W POPIELOWIE
1872–2022

Książka poświęcona wszystkim nauczycielom,
uczniom i sympatykom naszej szkoły.

KRONIKA SZKOLNA
150 LAT SZKOLNICTWA W POPIELOWIE
1872–2022

OPRACOWAŁ HENRYK ROJEK

MUZEUM IM. O. EMILA DROBNEGO W RYBNIKU

RYBNIK 2022

Kronika Szkolna. 150 lat szkolnictwa w Popielowie 1872–2022, opracował Henryk Rojek
Tłumaczenie z j. niemieckiego: Eryk Markiewka

Redaktor wydawnictw Muzeum im. o. Emila Drobneho w Rybniku: dr Bogdan Kloch

Redakcja: dr Bogdan Kloch

Okładka: Henryk Rojek

Skład Sławomir Studnik

W publikacji wykorzystano fotografie i dokumenty ze zbiorów:

- Henryka Rojka,
- Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 14,
- Szkoły Podstawowej nr 24 im. Wisławy Szymborskiej w Rybniku–Popielowie.

Wydawca:

Muzeum
im. o. Emila Drobneho
w Rybniku

© Muzeum im. o. Emila Drobneho w Rybniku, 2022

ISBN 978-83-63959-44-9

Nakład: 250 egz.

Druk: Totem.com.pl sp. z o.o. sp. k., ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Spis treści

Słowa wstępne	7
Krótki zarys dziejów Popielowa i Radziejowa	11
Kronika Szkolna w Popielowie.....	13
Galeria sław	225

Szanowni Państwo,

Publikacja, którą mają Państwo przed sobą, to pozycja dokumentująca bardzo ważną część historii rybnickiej edukacji – dzieje szkolnictwa w Popielowie. Co ważne, zostały one ukazane w szerokim kontekście historyczno-społeczno-gospodarczym i wplecione w informacje na temat rozwoju systemu nauczania w ogóle.

W publikacji popielowska szkoła ukazana została jako żywy ośrodek kultury dla lokalnej społeczności. Uwagę zwraca bogaty materiał faktograficzny – z książki dowiemy się nie tylko o różnych aspektach formowania się i funkcjonowania szkolnictwa w Popielowie, ale zyskamy też wiedzę o ludziach tworzących społeczność szkolną na poszczególnych etapach jej istnienia. Całość dopełniają różnego rodzaju dokumenty – w tym karty ze szkolnej kroniki, artykuły prasowe, statystyki i zdjęcia ilustrujące opisywane fakty oraz wspomnienia, które podnoszą atrakcyjność publikacji.

Niech lektura tego wyjątkowego kompendium wiedzy stanie się dla Państwa symbolicznym pomostem łączącym przeszłość z teraźniejszością. Warto bowiem pamiętać, że Rybnik zawdzięcza swoje współczesne oblicze nie tylko dynamicznym zmianom ostatnich lat. Wyjątkowy klimat miasta to także zasługa jego wielowiekowej tradycji i historii, a dzieje szkolnictwa stanowią ich integralny element.

Z pozdrowieniami
Piotr Kuczera
Prezydent Miasta Rybnika

Słowo wstępne dyrektora szkoły.

W życiu każdego człowieka istnieją miejsca, które mają wyjątkowe znaczenie. Gdy w 1979 roku przekraczałem próg Szkoły Podstawowej nr 24 w Popielowie, nie przypuszczałem, że będzie to arena moich osobistych przeżyć i zawodowych działań. W murach tego budynku poznałem moją przyszłą żonę, Ewę. Tu przez osiem lat uczył się nasz syn, Maciej.

Przez wiele lat przekazywałem uczniom wiedzę z matematyki i fizyki, później także z informatyki. Na moich oczach dorastali najmłodsi mieszkańcy Popielowa i Radziejowa. Dziś uczą się tu ich dzieci, a nawet wnuki. Niektórzy absolwenci znaleźli tutaj pracę.

Gdy w roku 2002 dyrektor szkoły, Jerzy Dziwoki, przeszedł na zasłużoną emeryturę, mnie zostało powierzone stanowisko kierownicze - zostałem dyrektorem. W tym roku mija dwadzieścia lat od tego wydarzenia. Jako nowy gospodarz odczuwałem ogromną odpowiedzialność za placówkę. Starłem się, aby była wyjątkowa i zadbana. Zacząłem od modernizacji ogrzewania, potem kuchni. W roku 2014 dobudowano do budynku szkoły nowoczesne przedszkole i został utworzony Zespół Szkolno- Przedszkolny nr 14.

Kolejna ważna zmiana nastąpiła w roku 2017. Połączono wtedy szkołę w Popielowie z budynkiem Gimnazjum nr 13 w Radziejowie. Obecnie trwa termomodernizacja tej ponad stuletniej radziejowskiej szkoły.

Staram się na bieżąco wzbogacać bazę dydaktyczną. Szkoła realizuje wiele projektów nie tylko miejskich, ale i ogólnopolskich. Do najciekawszych mogę zaliczyć „Szkoła dobrych pomysłów”, „Rybnicka Szkoła Przyszłości”, „Lekcja nieograniczonych możliwości” czy „Narodowy Program Czytelnictwa” i „Aktywna Tablica”. Uczniowie biorą udział w różnych konkursach międzyszkolnych, wojewódzkich i ogólnopolskich. Wielu z nich to finaliści i laureaci. Jeden z naszych uczniów jako zwycięzca konkursu ogólnopolskiego wyjechał w nagrodę do Parlamentu Europejskiego, inny z kolei został zaproszony do Obserwatorium Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdyż zajął pierwsze miejsce w ogólnopolskim konkursie „Astrolabium”. Uczniowie przodują też w zawodach sportowych. Przed laty był to baseball, a w ostatnich latach tenis stołowy. Szkoła jest także organizatorem konkursów międzyszkolnych: czytelniczych, patriotycznych i sportowych.

Dzięki dobrej współpracy z Radą Rodziców organizowane są festyny środowiskowe. To także doskonały sposób na integrację społeczności.

W wolnym czasie, już od kilku lat, organizuję wycieczki dla grona pedagogicznego. Zwiedzamy ciekawe zakątki Polski i Europy. Na zawsze w pamięci pozostaną wyprawy do Budapesztu, Austrii, Pragi czy Drezna. To nasz wspólny czas, dzięki któremu możemy nabrać sił do dalszej pracy.

Martwi mnie jedynie upływ czasu, którego nie jestem w stanie zatrzymać. Gdy przejdę na emeryturę, chciałbym zostawić po sobie piękną i nowoczesną szkołę – bo jak już wspominałem na początku, jest to miejsce szczególne, któremu poświęciłem całe moje życie.

Dyrektor Szkoły w Popielowie
Piotr Pysz.

Dyrektor Szkoły – Piotr Pysz.

Zastępca dyrektora – Justyna Rusin.

Szanowni Państwo,

Mija właśnie 150 lat od chwili, gdy dzieci z terenu gminy Popielów po raz pierwszy rozpoczęły naukę w nowym wybudowanym budynku w centrum Popielowa. Szkoła to nie tylko budynek i właśnie ta 150 rocznica stała się powodem do przypomnienia jej historii.

Bardzo ważne miejsce – obok rodziny – zajmuje szkoła, z całą gamą oddziaływań kształtujących osobowość i postawy pojedynczych uczniów, ale także całych grup. To właśnie obchody rocznicowe stanowią okazję do utrwalenia wspomnień o przeszłości tej instytucji i ludziach, bez których trudno wyobrazić sobie naszą codzienność. Dlatego w odkrywaniu własnej tożsamości wraca się przede wszystkim do szkoły i lat w niej spędzonych oraz do społeczności ją tworzącej. Najpiękniejsze lata w życiu każdego człowieka wiążą się z pobytem w szkole.

Kronika naszej placówki stanowi cenne źródło informacji na temat początków szkoły aż po dzień dzisiejszy. Całość dopełnia bogaty zbiór fotografii dokumentujących życie szkolne ostatnich 150 lat, zarówno archiwalnych, jak i współczesnych. Historia szkoły dla każdego ma inny wymiar. To w jej murach rodziły się nowe życiowe pasje, pierwsze przyjaźnie, wzruszenia, sukcesy, porażki i dramaty. Dlatego z takim sentymentem wspominamy swoją młodość, szkołę, pierwszą pracę. Niech ten zapis będzie swoistą podróżą sentymentalną, przywołującą wspomnienia chwil, utrwalonych już tylko w kronikach i na fotografiach. Wszystkich czytających poniższą pracę serdecznie przepraszam za wszelkie nieścisłości, błędy i luki merytoryczne. Wynikają one głównie z braków w materiałach źródłowych i przyjętej koncepcji wydawnictwa.

Pragnę serdecznie podziękować Muzeum im. o. E. Drobrego w Rybniku za wydanie niniejszej publikacji, Bogdanowi Kloch za redakcję i Sławomirowi Studnik za skład książki. Gronu obecnych i byłych nauczycieli oraz uczniów, z życzliwością wspominających lata spędzone w naszej szkole, dziękuję za udostępnienie fotografii szkolnych. Składam serdeczne podziękowanie dyrektorowi szkoły Piotrowi Pysz za udostępnienie materiałów archiwalnych i pomoc w stworzeniu tej publikacji. Dzięki ich pracy powstała książka, która jest najpiękniejszym hołdem i prezentem z okazji Jubileuszu 150 lecia szkolnictwa w Popielowie.

Z wyrazami szacunku
Henryk Rojek

Szanowne Grono Pedagogiczne, Uczniowie i Mieszkańcy,

Szkolnictwo w Popielowie kończy 150 lat!!! To piękny jubileusz. Wraz z tą rocznicą przekazujemy na wasze ręce publikację, która wpisuje się w ciąg bogatych w faktografię opracowań dziejów szkół Górnego Śląska. W Rybniku wiele jest szkolnych placówek, które mogą się poszczycić ponad stuletnią historią, ale znacznie mniej jest takich, które posiadają ciekawie opracowaną historię. Szkoła w Popielowie zalicza się do tych ostatnich. Podstawą jej poznania jest dawna „Kronika szkoły”, którą prowadzono już w czasach pruskich. Zatem mamy do czynienia ze zbiorowym dziełem, powstałym pod piórem szkolnych kronikarzy, a finalnie zredagowanym przez niezmordowanego w swej pracy Pana Henryka Rojka, za co składamy mu wyrazy podziękowania. W powyższym opracowaniu dziejów szkolnictwa popielowskiego każdy z pewnością znajdzie coś, co go zainteresuje. Odległe pruskie czasy, międzywojnie i powojenna rzeczywistość, to trzy główne filary trwania szkoły, zwieńczone współczesnością. Opracowanie bogato ilustrowane, mające również walor źródłowy, to wędrówka w przeszłość miejscowości opisywanej okiem lokalnej społeczności. Warto zatem, w roku jubileuszu szkoły, zajrzeć na karty tej publikacji, którą polecamy wszystkim pasjonatom historii najmniejszych ojczyzn.

dr Bogdan Kloch

Redaktor wydawnictw
Muzeum im. o. E. Drobrego w Rybniku

Krótki zarys dziejów Popielowa i Radziejowa*

Na Górnym Śląsku są dwie miejscowości, o nazwie Popielów (wieś popielna, od słow. 764, po polsku popiół). Jedna znajduje się koło Opola i jest wymieniana około 1304 r. w dokumencie księcia opolskiego Bolesława. Druga miejscowość leży 4/5 mili na południe od Rybnika i pojawia się pod nazwą Popielów dopiero w 1524 r. w dokumencie księcia opolskiego Jana. Miejscowość istniała pewnie już w około 1300 r., ponieważ w *Rejestrze ujazdu* księgi fundacyjnej biskupstwa wrocławskiego przy wymienianiu dziesięcin koło Rybnika, Żor i Wodzisławia jest mowa: *Item in Rastow utroque solvitur decima more polonico et valet marcum. Pod Rastow utrumque* należy jednak rozumieć Radziejów i położony po drugiej stronie radziejowskiego kościoła Popielów, gdyż obie miejscowości stale były razem. Np. Zimmermann w swoich *Przyczynkach do opisu Górnego Śląska* (Brzeg 1784) pisze: Popielów i Radziejów to jedna wieś.

Około 1800 r. istniała nad stawem Nacyna pod Popielowem fryszerka, która w 1803 r. przeszła na własność fiskusa. Także tu, zwłaszcza na lewo od drogi do Wodzisławia, miano się zajmować wydobywaniem gipsu. Według *Historii Rybnika Idzikowskiego* widziano tam jeszcze ślady działalności górniczej. Również stare mapy pokazują na tamtym miejscu pokład gipsu. Około 1800 r. miała tu istnieć potażarnia. W 1858 r. starano się o koncesję na wydobywanie węgla pod Popielowem. Wprawdzie otwarto kredyty dla dwóch kopalń, jednak wtedy nie otwarto żadnej. W latach 1848–1861 tutejsze dominium królewskie było sierocińcem tyfusowym. Jego kierownik, radca rządowy i szkolny Połomski, mieszkał w Popielowie. Od 1858 r. istnieje tu szkoła rolnicza. Już w 1857 r. rejencja królewska wysłała naprzeciw życzeniu Śląskiego Centralnego Stowarzyszenia Rolniczego, by w prowincji śląskiej powołać do życia taką szkołę, przekazując na ten cel Centralnemu Stowarzyszeniu do samodzielnej dzierżawy istniejący w Biertułtowach sierociniec tyfusowy razem z folwarkiem i ziemią. Dnia 3 lipca 1861 r. szkoła rolnicza została przeniesiona do Popielowa, po rozwiązaniu 1 lipca znajdującego się tu sierocińca tyfusowego. Bardziej zaokrąglone grunty, dobre łąki i budynki w Popielowie lepiej odpowiadały celom zakładu, dlatego Stowarzyszenie Centralne przejęło domenę od Rejencji Królewskiej w Opolu w dzierżawę i przekazało ją powołanemu tu z Prószkowa nauczycielowi rolnictwa Fryderykowi Pietruskiemu jako podnajem. Szkoła rolnicza ma za zadanie przez nauczanie ogólnych przedmiotów na-

ukowych wykształcić młodych rolników, zwłaszcza synów średnich i drobnych właścicieli, przez odpowiednią naukę zawodu, jak też przez zajęcia praktyczne w należącym do zakładu majątku rolnym, którego dzierżawca jest dyrektorem szkoły, przygotować do racjonalnego i skutecznego prowadzenia gospodarstwa rolnego bądź jako właściciel, bądź jako urzędnik gospodarczy. Podlega ona nadzorowi rejencji królewskiej, jest zakładem Komory Rolniczej dla Prowincji Śląskiej i jest prowadzona przez dyrektora powołanego przez zarząd komory rolniczej. Nadzór lokalny i reprezentowanie zakładu na zewnątrz, jak też specjalna opieka nad szkołą rolniczą została powierzona Kuratorium jako mandatariuszowi komory rolniczej. Pełny kurs nauczania trwa dwa lata. Przedmioty nauczania zostały rozdzielone na trzy klasy fachowe i na czwarty oddział praktyczny, z półrocznym kursem każdy. Nauka teoretyczna obejmuje język niemiecki, prowadzenie handlu, system polityczny, naukę zarządzania, historię, geografę, rachunki, matematykę, miernictwo rolne i niwelację, rysunek, kaligrafię, śpiew, fizykę, chemię, mineralogię, botanikę, zoologię, leczenie zwierząt, ogólną i specjalną uprawę roślin, uprawę łąk, ogrodnictwo, leśnictwo, maszyno- i narzędziownictwo, hodowlę zwierząt, ryb i drobiu, wiedzę o przedsiębiorstwie i gospodarce narodowej, księgowość. Co 14 dni są urządzone stowarzyszeniowe wieczory rolnicze. Wypełniają je wolne wykłady, referaty i dyskusja. Nauki praktycznej i pokazowej udziela dyrektor w asyście dwóch urzędników rolnych. Nauczaniu służy majątek Popielów wzorcową uprawą lnu i szkółką drzew owocowych.

W latach 1861–1872 tutejszy zakład prowadził dyrektor Pietruski. Po nim nastąpił dr Strehl. W czasie jego urzędowania zakład świętował w 1907 r. 50-lecie swojego istnienia. Z tej okazji postawiono przed dziedzińcem majątku kamień pamiątkowy z następującym napisem: „W uroczystość jubileuszową 50-lecia szkoły rolniczej dedykowali uczniowie z lat 1857–1907. Radca ekonomiczny Pietruski, radca ekonomiczny dr Strehl”. Dyrektor Strehl pożegnał się z urzędem 1 lipca 1909 r. W ostatnich czterech latach zastępował go jego zięć dyrektor Keller. Od 1 lipca 1909 r. kierownictwo szkoły rolniczej spoczywa w rękach dyrektora Bertolda Welzla. Obecnie w zakładzie oprócz dyrektora są zatrudnieni etatowo: nauczyciel rolnictwa Ryszard Ruschmeyer, starszy ogrodnik Henryk Berger i instruktor uprawy lnu Konstanty Heisig. Dodatkowo są zatrudnieni w szkole rolniczej: kierownik szkoły Jerzy Michalczuk, nauczyciel Jan Ostrowski, inspektor v. Wasielewski, królewski leśniczy Jarosch i weterynarz dr Brysch. Do kuratorium należeli do 1910 r. radca ekonomii krajowej dr Kutzleb i dyrektor Welzel. Liczba uczniów, mieszkających w internacie, wynosi 62. Popielów i Radziejów liczyły w 1783 r. 10 siedłoków, 24 zagrodników i 128 mieszkańców, w 1858 r. już 501 mieszkańców w 54

* Tekst publikacji powstał w oparciu o tłumaczenie niemieckiej części *Kroniki szkolnej w Popielowie*, dokonanej przez Eryka Markiewkę. Część *Kroniki* od lat 1921/1922 w opracowaniu Henryka Rojka.

domach, w 1880 r. 1047 mieszkańców we wsi i 97 w folwarku dominialnym. Obecnie (kwiecień 1910) Popielów ma 2100 mieszkańców. Z 200 właścicieli domów nie mniej niż 156 jest zatrudnionych jako górnicy w sąsiednich kopalniach (Kopalnia Emma, Kopalnia Römer, kopalnia Hoym-Laura i kopalnia Donner-smarck). Do Popielowa należą młyny Gsel i Mośnik, jak również małe kolonie Nacyna (1864: 7 domów) i Swierze (1864: 18 domów).

Dnia 13 lipca 1891 r. Centralne Stowarzyszenie Rolnicze dla Śląska nabyło od fiskusa folwark Popielów za 40 000 marek ze zobowiązaniem, że nie przeznaczy go dla żadnego innego celu tylko do założenia szkoły rolniczej lub podobnego zakładu naukowego, w przeciwnym razie folwark powróci do fiskusa. Kiedy ustawą z 30 czerwca 1894 r. została powołana Komora Rolnicza dla Prowincji Śląskiej, ta przejęła obok innych nieruchomości Centralnego Stowarzyszenia Rolniczego także folwark Popielów. Jeszcze dzisiaj komora rolnicza jest właścicielką tego folwarku; dyrektor szkoły rolniczej, obecnie Bertold Welzel, jest równocześnie dzierżawcą majątku.

Ponieważ w księdze fundacyjnej biskupstwa wrocławskiego Popielów i Radziejów są około 1305 r. połączone, Radziejów wydaje się być miejscowością większą i starszą. Kościół położony na wzgórzu między obiema miejscowościami jest w latach 1447, 1652, a także obecnie przypisywany przez lud wyłącznie Radziejowowi. Później Radziejów ustępuje Popielowowi. W topograficznym przeglądzie wsi etc. Śląska Knie'ego (Wrocław 1845) Radziejów pojawia się jako część Popielowa. Schematyzmy biskupie znają tylko kościół w Popielowie. Drzadzynski wyprowadza nazwę miejscowości od imienia *Radziej*, który wskazuje na słowiański bardzo urodzajny rdzeń *rad* (alacer, promptus, czynny, także cura = troska). W 1305 r. nasza miejscowość nazywa się, jak już zauważono, *Rastow*, w 1524 *Radziegow*, w 1652 *Radziciow*. W 1858 r. naliczono w Radziejowie 38 domów mieszkalnych i 256 mieszkańców.**

** Fragment poświęcony dziejom Popielowa i Radziejowa, jest tłumaczeniem części tekstu z *Kroniki szkolnej*. Zawarty w nim stan badań dotyczący obu miejscowości jest już dziś mocno niekompletny. Zainteresowanych poszerzeniem wiedzy o historii Popielowa i Radziejowa odsyłamy do publikacji Ewy Kulik, *Dzieje Popielowa i Radziejowa dzielnic Rybnika*, „Zeszyty Rybnickie” nr 15, Rybnik 2013.